

MIRELA ALPEZA

Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva

SNIMIO DARKO TOMAŠ/CROPIX

Hoće li obiteljska poduzeća u Hrvatskoj preživjeti prvi transfer generacija?

Prije dva tjedna, 8. rujna, Europski parlament usvojio je rezoluciju o obiteljskim poduzećima u Europi. Obiteljska poduzeća važan su dio svakog gospodarstva, naročito u razvijenim zemljama koje imaju dugu tradiciju poduzetništva i privatnog vlasništva. Značaj obiteljskih poduzeća prepoznaje se kroz njihov udio u broju zaposlenih (50-80 posto zaposlenih u privatnom sektoru) i udio u ukupnom broju poduzeća (više od 60 posto u većini zapadnoeuropskih zemalja). Najveći udio obiteljskih poduzeća bilježi sektor malih i srednjih poduzeća, ali i među obiteljskim poduzećima ima onih koja su dugovječna i imaju ubrzani rast (Volkswagen, Ford, Peugeot, IKEA, Heineken).

Jedna je od karakteristika obiteljskih poduzeća konzervativan stav prema ulaganjima i nesklonost pretjeranom zaduživanju, što ih je u ovim kriznim vremenima učinilo najžilavijim dijelom gospodarstva. Kritična je faza u razvoju obiteljskih poduzeća faza transfera vlasništva i upravljanja koju mnoga ne uspijevaju prebroditi. Istraživanja pokazuju da se tranzicija s prve na drugu generaciju uspješno odvija tek u 30 posto njih, a da prenošenje poslovanja na treću generaciju preživi tek 13 posto poduzeća. U zemljama EU svake godine oko 450.000 obiteljskih poduzeća s oko dva milijuna zaposlenih prolazi kroz taj proces. Procjenjuje se, nadalje, da se u oko 150.000 poduzeća problemu prijenosa poslovanja ne pristupa na adekvatan način čime se u pitanje dovodi oko 600.000 radnih mjesta.

Na pitanje kakvo je stanje obiteljskog poduzetništva u Hrvatskoj ne možemo dati odgovor. Nepostojanje službene definicije obiteljskog poduzeća u Hrvatskoj onemo-

gućuje identifikaciju, praćenje razvoja niti projekciju utjecaja obiteljskih poduzeća na gospodarstvo Hrvatske. A niti postojeći zakonodavni okvir ne sadrži definiciju obiteljskog poduzeća, čija problematika nije u fokusu politika i programa usmjerenih na razvoj gospodarstva u Hrvatskoj.

S obzirom da intenzivniji razvoj poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj datira s početka 1990-ih, većina obiteljskih poduzeća u Hrvatskoj još uvijek je u rukama prve generacije poduzetnika koja u isto vrijeme i upravlja poduzećem. Prema procjenama, u idućih pet do deset godina više od trećine obiteljskih poduzeća proći će izuzetno kompleksan proces generacijskog transfera, koji je dodatno otežan činjenicom da većina vlasnika nema osobno iskustvo nasljeđivanja poduzeća iz prethodnih generacija. Radi se o problemu o kojem se u Hrvatskoj još uvijek malo, ili gotovo uopće ne govori. Manjina poduzetnika je svjesna činjenice da nasljeđivanje unutar obitelji predstavlja samo jednu od mogućnosti (iako većina osnivača to priželjkuje). U razvijenim zemljama sve je prisutniji trend prenošenja upravljačke funkcije na profesionalne menadžere koji nisu članovi obitelji ili preuzimanje poduzeća od strane jednog ili nekoliko ključnih zaposlenika (u Francuskoj, Italiji i Španjolskoj takvo se poduzeće transformira u radničku zadrugu). Ipak, najčešća je opcija, u više od 50 posto slučajeva, prodaja poduzeća.

U EU postoje prateći financijski instrumenti razvojnih agencija i banaka koji olakšavaju financijsku dostupnost preuzimanja poduzeća te programi edukacije za ljude koji žele kupiti malo poduzeće i na taj način postati poduzetnik. Ciljna skupina ovih

programa su ljudi s iskustvom rada u korporaciji na poziciji srednjeg managementa koji posjeduju određeni kapital, te svojim znanjem i iskustvom, naročito poslovanja na međunarodnom tržištu, nakon preuzimanja malog poduzeća prave značajan pomak u rastu poslovanja, izlasku na međunarodna tržišta i povećanju zaposlenosti.

U Hrvatskoj, kada se govori o poticanju razvoja poduzetništva, sva pažnja usmjerena je na poticanje poduzetnika početnika. Zanimaju se specifična pitanja s kojima se susreću zrela poduzeća, koja su uspješno savladala dječje bolesti, opstala u vrijeme krize, i zauzela vrlo dobre tržišne pozicije. Razvijene zapadnoeuropske zemlje već se godinama aktivno bave problemom transfera poslovanja malih i srednjih poduzeća, među kojima je velika većina obiteljska. U Belgiji vrijedi pravilo da se na svaki euro uložen u poticanje poduzetnika početnika isto toliko eura ulaže u podršku održivosti postojećih poduzeća. U Nizozemskoj vlasnik poduzeća nakon navršene 55 godine starosti dobiva pismo od Ministarstva gospodarstva s detaljnijim informacijama o prijenosu poslovanja, te se upućuje na seminare Nizozemske gospodarske komore.

Kao primjer dobre prakse u EU može se istaknuti Finska koja je 2004. imenovala Radnu skupinu za obiteljsko poduzetništvo s ciljem izrade prijedloga za unapređenje

VEĆINU OBITELJSKIH PODUZEĆA U HRVATSKOJ JOŠ DRŽE PRVI VLASNICI, NO U IDUĆIH PET DO DESET GODINA U VEĆINI NJIH DOĆI ĆE DO SMJENE GENERACIJA

statusa obiteljskog poduzetništva u Finskoj. Obiteljska poduzeća imaju značajnu ulogu u gospodarstvu Finske – 80-86 posto poduzeća u Finskoj su obiteljska, zapošljavaju više od polovice radne snage u privatnom sektoru, a imaju udio od 40 posto u ukupnom BDP-u. Cilj prijedloga koje je kreirala Radna skupina bio je izbjeći situaciju u kojima se poslovanje obiteljskih poduzeća prekida – ne zbog slabe konkurentnosti, nego kao posljedica fiskalnih i zakonskih mjera koje prate transfer obiteljskih poduzeća ili zbog nemogućnosti pronalaska adekvatnog nasljednika poduzeća. Na temelju preporuka kreirano je podržavajuće okruženje za poticanje obiteljskog poduzetništva i stvaranje preduvjeta za njihov kontinuitet i razvoj.